

Posudek školitele

Hranice moci a sebe-reprodukce diktatury sovětského typu v Československu přelomu 40. a 50. let na příkladu podzemních uměleckých skupin

Daniel Novák

Diplomová práce, FF UK, Praha 2006

Daniel Novák zvolil jako své téma problematiku podzemních uměleckých skupin v Československu přelomu 40. a 50. let 20. století. Ve své diplomové práci podnikl velmi zdařilý pokus o propojení kulturní a sociální analýzy umělecké avantgardy – rekonstrukci formování, činnosti a vnitřních vazeb těchto nezávislých skupin poskytl průhled do společenského kontextu, v němž se v Československu 50. let stabilizovala diktatura sovětského typu. Jedná se zároveň o velmi netradiční pohled na dějiny diktatury: objektem zkoumání zde nejsou ani přímo utlačované skupiny ani „zištní“ či „zmanipulovaní“ vykonavatelé moci, nýbrž relativně nezávisle působící lidé, jejichž činnost nijak nezapadá do představ o dichotomickém vztahu mezi vládnoucími a ovládanými, rozkazujícími a poslouchajícími atd. Důkladným vykreslením těchto meziprostorů, které měly vlastní dynamiku a v nichž se artikulovaly svébytné životní postoje, se autorovi podařilo ukázat dějiny diktatury v poněkud jiném světle, než jak je známe z konvenční politické historiografie, a přispět tak k diferencovanějšímu výkladu povahy diktatur. V tom shledávám nejvýznamnější konceptuální přínos předkládané práce.

Ve vnitřní – nápadně symetrické – výstavbě práce autor přesvědčivě dokládá, že za dobu jejího koncipování získal patřičný nadhled nad zkoumanou problematikou: středem výkladu je důkladná analýza intelektuálních inspirací, projektů a děl (idea a ideologie – kap. 8); předchází jí rekonstrukce sociálního profilu a vzájemných vazeb těchto lidí (sociální struktura vzniku – kap. 6 a zejm. 7), následována je pak analýzou zániku těchto skupin (postup rozkladu – kap. 9). Této třífázové argumentaci je předsazena stručná charakteristika situace v čs. kultuře obecně (kap. 5), představení pojmu umělecké avantgardy (kap. 4) a úvodní pasáže, vysvětlující soudobé přístupy k dějinám moderních diktatur a hlavní otázky práce (kap. 1, 2 a 3). Konceptuální závažnost otázek práce, propracovanost její vnitřní struktury a nepochybná důkladnost bádání jsou výsledkem více faktorů – zejména autorových intelektuálních schopností, jeho výrazné píle a otevřenosti vůči novým podnětům.

Z dílčích prvků práce bych vyzvedl zejména pasáže obsažené v kap. 7, kde autor zasazuje své aktéry do jejich každodenních souřadnic: jejich potřeb, zájmů a kontaktů, což mu posléze umožňuje ukázat spektrum témat a motivů jejich tvorby (tedy kap. 8) v kontextu jejich životů a zkušeností. Naopak propojení kapitol 8 a 9, tedy analýzy témat a motivů děl s rozkladem skupin, by možná v budoucnu stálo za detailnější rozpracování; při obhajobě své práce by se autor mohl krátce vyjádřit k širší společenské rezonanci toho, co sledovaní lidé ve svých dílech předkládali, a také k příčinám zániku příslušných skupin. Jisté formulační propracování by dále možná zasloužil i závěr práce: bude-li autor uvažovat o publikaci textu, měl by v závěru potlačit přehledovou rétoriku a jasněji zaujmout stanovisko vůči svým původním otázkám.

Práce je nepochybně jak informativně přínosným, tak koncepčně inovativním příspěvkem k bádání o povaze socialistické diktatury v její rané fázi. Autorovi se na základě detailní a „vícevrstvé“ analýzy nezávislých uměleckých skupin přelomu 40. a 50. let podařilo velmi pěkně rozkrýt sociální prostory, v nichž se lidé aktivně vzpírali rétorice i praxi „totální“ kontroly. Význam práce shledávám v tom, že se autor nespokojil s rekonstrukcí těchto nezávislých meziprostorů, ale že se pokusil zakomponovat jejich existenci do vnitřní struktury diktatur sovětského typu. Lze doufat, že na tento přístup navážou další sociálněhistorické studie a otevrou perspektivu vyváženější interpretace našich nejnovějších dějin. Diplomovou práci p. Nováka vřele doporučuji k obhajobě.

PhDr. Michal Pullmann PhD.